

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Den Hollantschen Icarvs

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het VII. Capittel. Schrifturen des nieuwen Testaments raeckende het eeren ende aenroepen der Enghelen, worden teghen de beant-woordingen van Peenius, verdedicht.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71360)

niet verwerpen, om de autoriteyt van *Gregorius Magnus*, Paus van Roomen soo laetse bekennen dat de aenroepinghe der Enghelen uyt dese plaetse niet kan claerlijk bewesen worden.

Aantw. *Gregorius Magnus* en heeft dit niet uytgesproken in qualiteyt van Paus van Roomen, maer van een particulier Leeraer, niet als een stuck rakende het Geloof, maer als sijn besondere ghevoelen. *Doorders* / soo most ghy hier op ghemerckt hebben / dat den H. *Gregorius* schryvende op *Job*, niet den Letterlijcken sin hande woorden / maer alleen den sedelijken heeft opghenomen / noemende daerom dese sijne *Schryften Moralia*, of sedelijcke uytlegginghen op *Job*. Nu / uyt sedelijcke verklaringhen, en kan men geen argument trecken / tot bevestighe van eenighe gheloofs-stucken.

HET VII. CAPITTEL.

Schrifturen des nieuwen Testaments raeckende het eeren ende aenroepen der Enghelen, worden teghen de beantwoordingen van *Peenius*, verdedicht.

Hazart. Pag. 65.

A *Peen. 1. 4. 5.* Joannes den seven gemeeynten die in *Asien* sijn: *Ghenade* sy u, ende vrede van hem, die is, en die was, en die komen sal, en van de seven *Gheesten* die voor sijnen thoon sijn, en van *Iesu Christo*, die de ghetrouwe ghetuyghe is: *Alwaer* Joannes hoorde den gheloobighen in *Asien* bidt een *Gheestelijck goet* / namelijk *genade* / ende vrede / niet alleen van *Godt* / ende *Christo*, maer oock van de *Engelen*: soo aenroeft hy dan niet alleen *Godt* / ende *Christum*, maer oock de *Engelen*.

Peenius.

Peenius. Pag. 161. De Paus ghesinde en comen noch niet over een, wie door de *seven Gheesten* te verstaen sijn: Sommighe als *Becanus, Rayhingius &c.* verstaen de Engelen: Sommighe als *Cudsemius, Pazmannus &c.* de Zielen der verstorven menschen: *Tirinus* hoe loco seght: *Gabriel Vasquez, Serarius*, en sommighe andere noemensse *Artf-Enghels*: *Galatinus Ercellus, Salmero, Pererius*, de *seraphinen*: *Clemens Alexandrinus*, de verp gheboorene *Vorsten der Enghele*.

Antw. Dese allegaer dan / comen hier in over een behalven *Cudsemius*, ende *Pazmannus*, dat hier / door de *seven Gheesten*, verstaen worden de Engelen. *Wilt* of sommighe die *Artf-Enghele* noemen / of *Seraphinen* of *Vorsten der Enghele*, dat is al een dinghen / de *Wijle* men hier niet en disputeert / of het mindere / of meerdere *Enghele* sijn / *maer* alleenlijck / of hier ghesproken wort van gheschapene *Hemelsche geeste*.

Maer wat de opinie van *Cudsemius*, ende *Pazmannus* belanght / die valt van selfs in dypgen / want daer en is noch apparentie in den text selve / noch eenige anhoort der *Out-bodere* / dat men die kan verstaen vande Zielen der verstorvene menschen, ten is dat *Partije* wilt segghen / dat *Joannes* oock ghenade ende vrede hiet aen de ghemeynten van *Asien*, van die Zielen der verstorvene menschen / i'melck dan soude moeten aenkomen op de aenroepinghe der *Enghele*.

Peenius. Veel beter verstaet het *Thomas vande seven Geven des H. Gheests* welcke verclaringhe hy bewijst uyt *1. Cor. 5. Cap. 5. 6.*

Antw. Ick segghe niet den goeden of of banden *H. Thomas*, dat dit niet bestaen kan / ten eerste, om dat niemant machigh en is my te betoouen / dat opt den *H. Gheest*, in *Schryfture* genoemt wort *seven Gheesten*: ofte brenghet my een *Schryfture* plaats booz den dagh / daer den *H. Gheest*, ghendeint wort *seven Gheesten*.

Ten tweeden, indien hier verstaen worden / de *seven Geven des H. Gheests*, soo heeft dan *Ioannes* genade ende vrede ghebraght niet alleen van gheschapene / *maer* oock van *Zieloof dinghen* / dat moet gy noch booz ongherpe

ongherijnder houden/ dan die te bzaaghen van heylighen ende hemelsche Gheesten: Want wie heeft opt ghelesen in de H. Schrift van brome ende Godt-burchtighe menschen/ dat sy Steloose dingen aengeropen hebben/ ofte gebeden/ om genade/ ende vrede?

Peenius. De Jesuyt Alcazar, in comment. pag. 183. Schrijft wel te recht: de goede Theologie en lijdt niet, dat de ghenade, ende vrede des Evangeliums van de Enghelen begheert wort.

Antw. Alcazar spreekt van dese ghenade ende vrede niet te bidden van de Enghelen/ als eersten oorspronck/ ende princepale oorzaken der selver/ want hy boeghter dareljck hy: Men mach van de Enghelen wel bidden ghenade, ende vrede, de selve ghebruyckende als voor-bidders.

Daer-en-hoven/ indsen men de genade ende vrede niet en magh bidden van de Enghelen/ veel min machmen dit doen van de seven Gaven des H. Gheests/ de welcke Steloose dinghen sijn.

Peenius. De Schrift stelt nergens de Enghelen voor Christo, veel min in t' midden tusschen den vader en den Sone.

Antw. Ten is niet van noode/ dat dit in de Schrift elders gebonden werde/ want den discours die den H. Joannes hier hout/ bereytschre dat hy Christum soude achterstellen/ om dies wil/ soo blyckt opt de volgende woorden/ dat hy meet andere dinghen van Christo most segghen: alsoo bekennt ghy mede/ dat Joannes Christum aen den H. Gheest: (die ghy door de seven Gheesten wilt verstaen hebben) heeft achtergheset/ om dat hy van de weldaden, ende eygenschaepen Christi in t' vervolgh noch meer wilde spreken. Al vo/ gelijk den H. Hieronymus bemerckt heeft / in Cap. 1. Matt. heeft den H. Evangelist Christum ghenoeut den Sone van David, eer hy hem noemde den Sone van Abraham, om dat hy van Abraham noch meer te seggen hadde.

Doch/ gelijk op vier Schriftuer-plaetsen boozstelt/ daer den H. Gheest wort ghestelt vooz Christo, ofte den vader; eben op de selve maniere/ kan ick verichepden Schriftuer-plaetsen booztzenghen/ daer de Enghelen ghestelt worden vooz Christo.

1. Galat. 3. 19. De Wet is verordineert gheweest door de

¶

En-

Enghelen, in de handt des Middelaers, dat is/ Christi, be-
ghengs uwe verklaringhe.

Ioan 1. 51. Ghy lult de Enghelen sien op-climmen, ende dalen op den Sone des Meeschs.

Heb. 1. 7. Tot de Enghelen, seyt hy, die sijne Engheles gheesten maect, ende tot den Sone: uwen thron is inde eeuwigheyt.

Eben van den selven slaghe zijn de Schryftuer-plaetsen die ghy booz-stelt om te thoonen / dat den H. Gheest booz Christo som-wijlen ghestelt woort behalben / dat *psalm 33. 6.* heel contrarie gheboden woort; daer het Woordt, dat is Christus, ghestelt woort booz den Gheest zijns monts, dat is / den H. Gheest, soo dat ick niet bedencken en kan / hoe ghy dese Schryftuer-plaetse ghenomen hebt tot uwe boozdeel.

Peenius. De wijle de genade, ende vrede van dese *seven ghesen* wort gebeden met de selve woorden, waer mede die van Godt, en daer nae van Christo wert begeert, welke eere gesenckel schepsel en kan, ofte magh ghegeven worden. *2f. 44. Iacob 1. 17.* Ioo moet hier door de *seven gheesten* verstaen worden den H. Gheest, die oock een ghever is van de *Euangelische* ghenade ende vrede.

Antw. Ick hebbe boven betwisen datmen het selve wel kan / ende magh vraghen van de schepselen / 't gene datmen van Godt vraght / sonder de Goddelijcke eere te koort te doen; en daerom wort dit gebodt geloochent / Joannes bidt het selve van dese *seven gheesten* / 't welck hy van Godt, ende van Christo bidt, ergo die *seven gheesten*, en sijn geen geschapen Engelen, maer den H. Gheest.

Daer-en-boven / soo verseyche ick noch eens meer als Schryftuer-plaetse / daer den H. Gheest ghestelt is / ende in persoon ghenoeemt woort / *seven gheesten* / indien ghy dit bewijs niet en kunt booz-brenghen / soo soudemen ten nptersten / volghens de letter dooz de *seven gheesten*, alleelijck moeten verstaen de *seven gaven* van den H. Gheest, ende dan sulc ghy moeten segghen / hoe Joannes van zieloose dinghen ghestelt selvde kan / of magh vraghen / 't ghene hy van Godt vraght. Soud'et dan min ongherijmt zijn dat

doen ten opsichte van zielloose dinghen, dan ten opsichte van Enghelen?

Peenius Pag 162. Daerom wort den H. Gheest *seven gheesten* gheenaemt, om dat hy sijne gaven in de seven ghemeynten van *Asien* soo volcomelijck uytstort als of hy soo vele gheesten ware.

Antw. Ick en braeghe gheen reden/ maer ick beropesche een eenighe Schryftuer-plaetse / daer den H. Gheest gheenoemt woerdt (seven gheesten).

Peenius Het ghetal van seven, is oock een volmaeck getal, beteckende een veelvuldigheyt. *Amos. 1.6. Prov. 24. 16. Psal. 119. 164. Esais 4.1.*

Antw. Dit is maer een ybele speculatie / en niet alle die Schryftuer-plaetsen die ghy hier vooz-stelt / en sulc ghy uw' leven niet proberen / datmen dooz de seven gheesten, hier verstaen moet den H. Gheest. Want die soude noodtsakelijck moeten utwe slot-ten wesen: *Amos 1.6. Prov. 24. Ec.* Wort gheseyt, dat het ghetal van seven, een volmaeck getal is, beteckende een veelvuldigheyt, Ergo door de *seven gheesten* wort hier verstaen den H. Gheest. Is dit niet eene lustighe consequentie / 't is eben of ick seyde: 'T is seker dat op vier of vijf plaetsen van het Boeck *Apocalypseos*, *Ioannes* spreect van seven Enghelen. Nu, het ghetal van seven is volmaeck, ende beteckende een veelvuldigheyt, soo zin dan die seven Enghelen den H. Gheest. Dit en sal ulwen Bybel noot toestemmen: want die leert contrarie / oversulck ghelijck dit leste in geender manieren en volghet / soo en volghet oock gheenints het eerste.

Peenius. Hier wordte te ghelijcke ghesien op *Esais 11. 2. Zacharia. 4. 10.*

Antw. Laet ons sien of dese twee Schryfturen setz hebben/ om ons te berhoonen / datmen dooz de seven gheesten, hier moet verstaen den H. Gheest.

Wenjaende de eerste *Esais 11.2.* daer wort gheleyt / dat op Christus sal rusten de Gheest des Heeren: de Gheest der wysheyt, ende des verstants, de Gheest des raedts, ende der stercke, de gheest der kennisse, ende der vreesse des Heeren,

Hier en vinde ick noch niet dat den H. Gheest selbe/ oft e

ofte in persoon / ghedemt wordt seven gheesten: **Con**trariën / den persoon selve wordt eerst genoemd ende daer naer sijne gaven: want eerst seght **h** den Gheest des Heeren, daer naer telt hy op sijne gaven: siet ulven Bybel N. 8. soo verre dan ist dan dat dat hier soude ghesepdt worden / datmen door seven gheesten moet verstaen den H. Gheest, daer ter contrariën een expres onderschept ghemact wordt tusschen den H. Gheest, ende sijn seven gaven.

Wengående de tweede Schrifruer plaetse **Z**alch 10. daer en vinde ick selg niet een titelken tot dat boordeel; hoor de woorden: **W**ie veracht den dinger cleyne dinghen? daer sich die seven verblijden sulen sy het tinnen ghewichte sulen sien in de handt van **Z**alch. Dat zijn de ooghen des Heeren, die het gantsch landt ooreckken: **W**at apparentie is hier / datmen door seven Gheesten moet verstaen den H. Gheest? ulven **h** ghen Bybel N. 23. ende 25. seght dat hier door de seven ooghen verstaen wordt / niet de seven gaven van den H. Gheest, of den H. Gheest selve / maer allenlijck de vaste voorsichtigheydt des Heeren, ofte ghelick **h** spreekt op **Cap. 5. v. 6. N. 21.** Door de ooghe moetmen hier verstaen de voorsichtigheydt, ende sorghe **G**ods. **W**at apparentie dan / van hier uyt te bestapen / daer **h** 1. door de seven gheesten moet verstaen worden den H. Gheest. **O**ver sulckx de wijle **h** lieden ghevoerigh roept op Schrifruer / ende door gheest alle daer uyt te sullen betwijfen / stelt my dan maer een Schrifruer plaetse voor / daer den H. Gheest ghenoot wordt seven gheesten.

Penius, Dese verclaringhe wett oock daer uyt bewisen om dat die seven gheesten in even-ghelijcke graet ghebet worden, met den Vader, en met den Sone. **J**oannes bidt van hem, *die is, die was, en die komen sal, ende van Christo, en van de seven gheesten,* ghelijckelijck ghenade ende de vrede, ende dat door eene Religieuse aenroepinghe waerom hy oock het woordeken **VAN**, drymael heft haelt.

Antw. **J**oannes om te thoonen / dat hy dit niet ghe

lijkelijk dede / soo en heeft hy dese seuen Gheesten
in even ghelijcke graet niet gheselt met den Vader / en
met den Sone. **D**aerom heeft hy gheseyt / dat dese
seuen gaeften niet op den throon / maer voor den throon
Gods waren; op dat een jeder clær soud' sien / dat hy
hier sprack van mindere / dan den Vader / ende den
Sone / ende dat men hier uyt soude beslypen / dat
hy dese minere, op de selve manere niet aen en riep /
ghelijck hy den Vader aenriep / ende den Sone.

Peenius, *Athanasius serm. 4. contra Arianos pag. 259.* seght:
Niet soude jeman bidden d'omfanghen van Godt, ende van de
Engelen, ofte van eenighe ghescheepene dinghen: Nochtie je-
man heeft de ghedaente der woorden begrepen, u gheve Godt,
ende de Enghel; maer ter contrarie, van den Vader, ende
den Sone om de eenigheydt, ende even-ghelijckheydt van
gheven.

Dese leste woorden / om de even-ghelijckheydt van
gheven, de welcke Athanasius hier by voeght als eene
reden / gheben ghenoech te kennen / dat de Enghe-
len gheen gheberg van weladen en zijn / ghelijck
als Godt is / over sulck datse niet en moghen op de
selve manere aenroepen worden als Godt. **N**iet
heeft hier opt aen ghetwijffelt?

Peenius, *Pag. 163.* Hazart, *Pag. 24.* seght *Apos. 8. 3. 4.*
Daer quam een ander Enghel, ende stont aen den Altar hebbende
een gouden wierock-vat, ende hem wiert veel reuck-werckx ghe-
gheven, op dat hy't met de ghebeden aller Heylighen soude leg-
ghen op den gouden Altaer, die voor den throon is &c. Hier uyt
wordt besluten dat de Engelen onse ghebeden tot Godt
brenghen, en daerom oock van ons Religieuslyck moghen
aenghebeden worden: ende indien de Engelen, soo dan mede
de verstorven Heylighen.

Antw. Hier kan immers de heele werelt sien soo
clær als den middagh dat Peenius hier gheloghen
heeft: want hy schryft my hier een Schryfture / en-
de storreden toe / die tek soude stellen *Pag. 24.* van
mijn Victorie.

Ick beroepe my op alle die konnen lesen / indsen
tek een woorde daer van vermane op die plaetse / van't
ghene Peenius my hier toe schryft.

Doch de goede man met mijn bewijs / dat ick
daer booz-stelle verlegghen wesen / ende 't selbe niet
konnende beantwoorden / steect schuyt van haer
ende gaet me alles wederom / ghelijck by sijn
boeck deut doct / menghelen / en brodden onder
handeren.

Mijn b. wijs dan 't ghene ick stelle in mijn V. boec
Pag. 23. en 24 is dit.

Apoc. 5 v. 8. Wordt ghesepde dat de vier-en-twintich
ouder-lingen voor het Lam neder-vielen, hebbende
citheren, ende goude phiolen zijnde vol reuck-werck,
welck sijn de ghebeden der Heylighen.

Hier op hebbe ick ghestelt de bemerckinghe van
den Dordrechtchen Bybel Num 20. de welke seght / dat
hier afgebeelt wort, dat de voor-ganghers der Ghebeden
soo des ouden, als des nieuwen Testaments, in den Heiligen
ghesamentlijck hare ghebeden, en danck segginghen
Christo voor Gods thron brenghen.

Hier op heb ick upt *Apoc. 8* boozder bewisen / dat
ter meer reden is om booz dese ghebeden der Heylighen
(de welke in den Bybel ons toestemt) te verstaen
niet alleen de ghebeden der Heylighen maer oock
aller ghelooovighen die ghedurigh op aerden tot Gods roepen
welcke ghebeden / samen met die bande Heylighen
dooz haer / worden op ghebraghen aen 't Lam, onder
af-beeldinghen van goude phiolen vol van reuck-werck.
Waer upt ick b. sloten hebbe / dat de Heylighen oock
voor-bidders, voor-sprekers, of middelaers zijn.

Hier nu het bedroggh van Peenius: hy laet dese heere
plaetse varen: en wilt aen de menschen wijs maken
dat ick hier besupte dat de Engghelen onse ghebeden
tot Godt brenghen: Dat en heb ick hier niet gheseyt
maer ick spreke hier van de vier-en-twintich
ouder-lingen / ofte van de afghestorven Heylighen
Peenius seght / dat ick hier handele van den Engghelen
die booz den auter stont *Apoc. 8.* ende ick spreke
van de Heylighen die welke neder-vielen booz 't Lam
Apoc. 5 Peenius seght dat ick hier upt besupte dat de
Heylighen moghen Aelstgeuslijck aen ghebeden brenghen

den/ ende ick besupte hier upt dat de Heplighen booz
onghbedden / ende onse ghebeden op-draegghen aen't
Lam. O vol van alle bedroch, ende van alle archlistigheyt!
alsoo meynde ghy dit bewijs te ontbluchten; neen
Peeni, thoont dat ghy een man zyt / ende weder-
leght 'r gheene ick segghe van die vier-en-twintigh
Onderlinghen *Apoc. 5.*

Middelertijt sullen wy / buypen ozden hoozen/
war hy seght op *Apoc. 8.*

Peenius. Door desen Enghel vanden welcken ghesproken
wort *Apoc. 8.* wort verstaen Christus selve.

Antw. Dit is het oudt licken van Hulsus, daer
hy my noyt en heeft konnen voldoeninghe op ghe-
ben.

Te bergheefz sijn alle uwe bewijzen / die ghy in't
lauck/ ende breecht boozstelt / om te thoonen / dat
booz desen Enghel, moet Christus verstaen worden:
Want ick hebbe gheseyt in mijn Victorie *Pag 93.* ende
in mijne ghedruckte Send-brieven / aen D. Hulsus,
dat hier gheene questie en is/ wie desen Enghel ghe-
weest sy/ maer dat de questie alleen is vande ghebe-
den selve, ende vande wetenschap der Heylighen: want
ick upt *Apoc. 8.* (ghelijck upt mijn Victorie blyckt)
niet en hebbe willen bewijzen de voor-biddinghe der
Heylighen/ maer haere wetenschap van onse ghebeden.
Hier komt Peenius wederom met een dobbel bedroggh
en gaet dese Schryfuer-plaetse op eenen anderen sin
draepen / dan ick'e hebbe opghenomen. Siet nu /
wat enen dapperen weder-leggher dat Peenius is.
Wel aen'dan: Ick segghe noch eens/ dat die ghebe-
den/ de welke *Apoc. 8.* op ghedragghen wierden aen
Godt, 't zy door Christus, 't zy door eenen gheschapen
Enghel/ghebeden waeren aller Kinderen Gods in't ghe-
meyn, soo ulven Bybel seyd *Num. 7.* vervolghens van
de ghene die hier leesden op aerde / ende dat se op-
ghedragghen sijn gheweest in de teghenwoozdigheyt
der Heplighen / dit hebbe ick bewesen upt *Apoc. 7. 11.*
9. 11. ende hier upt besloten / dat de Heplighen / in
welckers teghenwoozdigheyt/ die ghebeden op-ghe-
dra-

draghen wederden/ van de selve werenschap hadden
 wat seght ghy hier op? hoe weder-leght ghy mijn
 bewijzen? De wijle het my dan al een dinghen is
 of desen Enggel Christus gheweest zy / of eenen ges-
 schapen Enggel, soo en maect ick niet weder-leggen
 uwe bewijzen / met de welke ghy tracht te berij-
 nen / dat het Christus selve gheweest is: want ick
 kan u dat toe-stemmen: over-sulckx ick gae over
 tot u volgende Capittel, daer ghy handelt van de con-
 ditie vande ware/ende Gode behaeghlyck aanbiddin-
 ghinghe/ &c.

HET VIII. CAPITTEL.

Off'er een ghebodt *Godts* moet we-
 sen, op dat de aen-roepinghe der
 Heylighen gheorloft zy.

Peenius. Pag. 165.

Alle ware ende Gode behaeghlycke aenroepinghe moet
 hebben een bevel *Godts* in de Schrift voor ghebrui-
 ghen

Antw. Dat wordt gheloochent. 't is ghenoech
 dat de selve uyt de Schrift kan behoort worden/
 gheorloft, ende prijsbaer te zijn / 't welck wel kan we-
 sen / souden Ghebodt, ofte bevel *Godts*.

Peenius. Al wat is de eenighe, en volmaecte reghel des
 gheloofs, ende der zeden, dat is oock de eenighe, ende vol-
 maecte reghel des *Godts*-diensts: Want den *Godts* dienst
 komt voort uyt de op-rechtigheyt des Geloofs, ende gee-
 heyt des levens: Maer de Schrift is de eenighe, ende volmaecte
 reghel des gheloofs, ende der zeden, soo isse dan oock de ee-
 nighe reghel van den dienst *Godts*.

Antw. Ick soude hier op kunnen segghen; den
 eenighe reghel des *Godts*-dienst / is het Woord
Godts.